

א. מבוא

לאחר עשורים רבים שבה 'תרבות האונס', מושג המתאר את עליונותו וניצול עליונותו של הגבר על האישה, המתבטאת לבסוף בכוחניות על גופה והחלטותיה, מהפכת ה-#metoo, הציבה, אולי לראשונה אי פעם, פלטפורמה המוחזקת על ידי החברה, ומשתמשת בכוחה זה כדי להעמיד מראה חברתית כלפי כל אדם, אשר מוסיף לנצל את כוחו תוך נטילת זכויותיהן של נשים על גופן ועל בחירותיהן (קמיר, 2021). כך, מרחב חדש ואף דיון חדש התפתח ברשתות החברתיות, המבקש להוקיע את אותם גברים המנצלים את כוחם, מצד אחד, ויצירת מודעות על יחסי הכוחות הבלתי שוויוניים בין המינים, תחת שיח של העצמה מינית (מור, 2019).

לצד מציאות מורכבת זו, המהפכה הפמיניסטית החדשה לא עוצרת, ומולידה דימויים ויצירות תרבותיות המבטאות שינוי מתפתח זה (כמו הסרט 'צעירה מבטיחה' למשל, רוח, 2021), אך גם, בעיניים ביקורתיות, מטילות ספק ביעילות של מופעים תרבותיים אלו, אשר מטרתן לקדם מסרים חדשים ופמיניסטיים, אך לעיתים נכשלים לעשות זאת, נוכח שמירתם על נקודת המבט הגברית (מונק, 1999). דוגמא טובה לכך, עשויה להיות אמנותה, או יצירותיה המוזיקאליות של נטע ברזילי. הזמרת והאמנית הצעירה, שעדיין אף לא הוציאה אלבום (כרמז וסמל אפשרי לשינויים הדרמטיים שעוברת תעשיית המוזיקה והתרבות בכלל, כדיון נפרד לעבודה זו), שברה שיאים ישראליים, אחרי שזכתה באירוויזיון, תחרות השירים האירופית, עם שירה 'צעצוע' (Toy), אשר שבר בזמנו מספרי צפיות (מערכת מאקו, 2018), ושברה אותו שוב שנה לאחר מכן, עם שירה 'באסה סבה'. עבודה של נטע, מפגינה שלל יוצא דופן של עושר מוזיקלי, אשר חיבורו יחד מבטא דבר מה חדש (כהן, 2021). מילות שיריה, לעומת זאת, אף הם שענטזו של שפות וסלנג, אשר עלול להקשות למאזיניה להבין את מהותו של השיר, לעומק.

עבודת מחקר זו, ביקשה לבצע ניתוח סמיוטי (בארט, 1988) בשני השירים, וזאת כדי לבחון האם האמנות של 'נטע', מהווה מסמך פמיניסטי חשוב, המבטא העצמת נשים, המתחברת היטב למרכיב הגיוון, גיוון אתני, מיני (אשר יצר עבורה חיבור עם הקהילה הלהט"בית), ואף גופני, נוכח מידות הגדולות, הקוראות לדיון מחודש באידיאל היופי, מנגנון חשוב ועיקרי בחברה המערבית לשימור ופיקוח על בחירותיה והתנהגותה של האישה (וולף, 2004) או לחלופין, בראייה ביקורתית ובאמצעות ניתוח שיטתי, ניתן להבחין במסרים נורמטיביים יותר, המשמרים דווקא את יחסי הכוחות בין המינים, ואף עלולים לפגוע בחשיבות של במסרים ובהשפעה של נטע כמובילת דעת קהל ומשפיעה במאבק הפמיניסטי.

ב. ניתוח סמיוטי של קליפ המוזיקה – 'Toy'

השיר Toy, יצא בשנת 2017, בתור השיר הנבחר להתמודד בתחרות האירוויזיון, תחרות השירים האירופאית, אשר זה שנים רבות מאומצת על ידי הקהילה. בתור כזה, הקליפ של Toy, אשר קודם ונתמך כמובן על ידי המדינה, הינו קליפ עתיר משאבים ועתיר התרחשויות הכולל מספר דפוסים עיקריים, אותם אדגיש כעת. ראשית, השיר נפתח עם חלל אדום, על רקע התלבושת האדומה (בסגנון היפני – סגנון שנטע מאמצת בשיר זה וביצירות רבות אחרות שלה, כמו השנייה שנבחרה), ומאחוריה מעין מסגרת מוארת. כפי שעלה בהקדמה, השיר 'טוי' כולל 'צלילים', כאלו שכוללים הברות של ממש כביכול ללא תוכן מילולי מלא העומד מאחוריהם (כחלק מהסגנון המוזיקאלי 'לופינג', נרדיס, 2018). רקע אחרי שנטע מתחילה את ריקוד 'הצ'יקן', מוחלפת התפאורה, במקצת, כאשר נטע עוברת מחליפה יפנית מהודרת לתלבושת 'זרוקה' הבאה לתת דימוי של אווירת המועדונים והמוזיקה האלקטרונית. מנקודה זו, קופץ הקליפ סביב תפאורות שונות, שבהם מופיעה רקדנית אחת או יותר, כאשר נטע במרבית הזמן נותרת לבדה, ובשלל תלבושות. מילות השיר, לצורך מסגור הנרטיב העולה מתוך השיר, מילולית, אינו כה פשוט וטריוויאלי להבנה, אך עולה כי בדומה לשיר השני המנותח, הוא עוסק בהעצמה נשית, אך כפי שננסה לנתח, זו באה מתוך 'לעומתיות', לעומתיות הדורשת אישור חיצוני, ולמעשה מבטאת תסכול מהיעדרו (מבורך, 2019).

מבחינה חזותית, חשוב לציין מספר נקודות חשובות. ראשית, בקליפ ללא גברים, נטע הינה היחידה מבין כלל המופיעות בקליפ המתגרות את מודל היופי המוכר, וכי שאר הרקדניות הינן לכל הפחות רזות למדי. למרות זאת, בולט הרצון לבטא מסרים שהינם מורכבים יותר משאלת המשקל, ובאים לבטא שונות ומוזרות מופגנת, שלדעתי,

באה לבטא את הרצון לדחות ולמשוך בו בזמן. כלומר, להגיד, אנחנו כנשים, מושכות גם כשאנחנו לא נראות ורוקדות כפי שמצופות מאתנו. נקודה חזותית חשובה מאד נוספת, אשר תעלה ביתר שאת גם בניתוח הבא, היא הפרצופים שעושה נטע. נטע התפרסמה בזכות שמחת החיים שלה, שגם היא, על פי קודים תרבותיים באה לרמוז במידה רבה על משקלה (מושגים כמו 'הרבה לב', 'כולו לב' הינם כולם מושגים המבטאים "לכאורה" חיבה ומחמאה על אדם חיובי המשקיע את כל כולו במה שהוא אוהב, אך גם מבטאים שהוא עושה זאת תחת חוסר כישרון, או יופי). עם זאת, ניתן לרשום את החיוך הראשון של נטע רק בסופו של השיר, כחיוך אשר מזכיר את האופן שבו כוכבי תכניות המציאות 'נותנים את כול כולם' על הבימה וברצינות גמורה, ומתפרקים בחיוך בסופו (שבו הם יוצאים מהדמות תחת ההקשר של השיר). בשאר הזמן, הפרשנות על פרצופה של נטע הינו אתגר, אך נראה שהם נעים על הספקטרום שבין התנשאות לבין כעס, המנסה לומר, 'מי אתה בכלל?', אך כזה המתבסס על הקטנת ודריסת האחר, במקום העצמה עצמית (מלמד, 2019).

ניתוח זה, מתיישב היטב עם המילים, אשר מהווים למעשה סוג של דיאלוג, מצד אחד היא מדברת אל "הבחור", אשר ככל הנראה נפרד מדוברת השיר, וכעת זו תוקפת אותו על כך, בזמן שהיא מדברת עם עצמה ומעודדת את עצמה שהיא טובה יותר מהבחור שנפרד ממנה. בעוד שכטקסט, הגיוני ואפילו עלילתי סביר כי שיר נחמה על אישה שנפרדו ממנה מהווה תבנית הגיונית (שיש רבות דומות לה). עם זאת, המסרים העולים ממנו מורכבים מכך. כך למשל, חשוב להציג את אחת הדוגמאות הטובות ביותר לכך:

"... Wonder woman, don't you ever forget, You're divine and he's about to regret..."

במסגרת שורה זו, נטע באופן ברור, כשיר שנכתב לטובת תחרות השירים, כנציגה הישראלית של התחרות האירופאית, מאזכרת בכוונה את גל גדות, הגאווה הישראלית אשר משחקת את גיבורת העל בסדרת הסרטים של חברת 'סוני', ובו בזמן, גם מייצרת אזכור לסל הביטויים הלהט"בי. כך, ובאופן מתוחכם, נטע (או כותבי השיר) מייצרת שורה אשר לכאורה מבטאת ביטוי מובהק וטיפוסי של העצמת נשים. עם זאת, ובשיר אשר למעשה מתמקד בגבר שעושה טעות (כי נפרד ממנה, מבלי להתייחס אולי לחוסר התאמה או סיבות אחרות המובילות לפרידה), גם היותה של האישה הנעזבת 'אשת פלא' ו-'עילאית', אין לכך משמעות מעבר למטרה החשובה היחידה, שהבחור לבסוף יבין את ערכה של האישה שעזב, יתחרט ויחזור אליה. למעשה, בקריאה חוזרת ונשנית של המילים, ניתן לזהות ממד חשוב נוסף (אשר גם הוא בולט ונועז יותר בשיר המנותח הבא), הינה סוגיית 'הילדותיות'. השיר, אשר נקרא 'צעצוע', תפס תאוצה בעולם לא רק בגלל הסגנון המוזיקאלי הייחודי (המשתמש במכשיר ה-'לופינג', המביא קטעים ממילותיו של הזמר במהלך השיר, ויוצר מהם קצב משל עצמו החוזר על עצמו), אלא גם בגלל הסגנון, שאינו רק יפני, אלא מבטא מאפיינים של הסגנון היפני 'הילדותי', או 'החמוד' (ביפנית – 'קוואי'), תת תרבות שהתפתחה בשנות ה-90 בקרב צעירים ביפן אשר ביקשו להציג אנטיתזה והתנגדות לתרבות היפנית המחמירה והנוקשה (לוינסון, 2010).